

πραγματεῖται ἐταξινομήθησαν ἐν αὐτῷ κατὰ τὴν σειρὰν ἣν ἔχει τὸ πρῶτον γράμμα τοῦ ὀνόματος τοῦ συγγραφέως εἰς τὸ ἀλφάβητον. Οὕτω μετὰ τὸν Πρόλογον καὶ τὸ βιβλιογραφικὸν σημεῖωμα ἐξ ὀκτὼ σελίδων, ἐν αἷς ἀναγράφονται οἱ τίτλοι τῶν βιβλίων καὶ μελετῶν του, ἀκολουθεῖ ἡ μελέτη τοῦ Andrewes, ἐπιτάσσεται δὲ τοῦ τόμου ἐκείνη τοῦ Wycherly.

Μὲ τὴν ὄλην φροντίδα τῆς δημοσιεύσεως εἶχον ἐπιφορτισθῆ οἱ καθηγηταὶ Donald Bradeen, τοῦ Πανεπιστημίου Cincinnati καὶ Malcolm Mc Gregor, τοῦ Πανεπιστημίου British Columbia τοῦ Καναδᾶ. Ὁ πρῶτος τούτων, νέος ἀκόμη καὶ ἐκ τῶν καλυτέρων Ἐπιγραφικῶν, ἀπεβίωσεν ἐν τῷ μεταξῷ.

Ὁ τόμος εἰς ἀγγλικὴν γλῶσσαν, πλὴν τριῶν μελετῶν, ἀπετελέσθη ἐκ τῶν πραγματειῶν 26 ἐπιστημῶν, κατὰ τὸ πλεῖστον Πανεπιστημιακῶν διδασκάλων, ἀσχολουμένων περὶ τὴν Ἑλληνικὴν Ἀρχαιογνωσίαν, ὡς τῶν: *A. Andrewes*, the Survival of Solon's Axones: *G. Daux*, Notes d'Epigraphie Attique: *D. Geagan*, Ordo Areopagitarum Atheniensium: *M. Guarducci*, L'Offerta di Xenokrateia nel santuario di Cefiso al Falero: *M. Jameson*, A Treasury of Athena in the Argolid: *M. Mitsos*, Some Lists of Athenial Ephebes: *W. Peek*, Epigramme von der Agora: *D. Peppas-Delmousou*, Three Inscriptions from the Epigraphical Museum: *A. Raubitschek*, Kolieis: *E. Vanderpool*, The Date of the Pre-Persian City-Wall of Athens: *A. G. Woodhead*, West's Panel of Ship-Payers κ.λ.π.

ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ Θ. ΜΙΤΣΟΣ

* * *

ARG. PETRONOTIS, **Zum Problem der Bauzeichnungen bei der Griechen**, Athen 1972, S. 63.

Ὁ Ἀργύρης Πετρονώτης ἀρχιτέκτων ἐγένετο διδάκτωρ τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς ἐν τῷ Τεχνικῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Μονάχου κατὰ τὸ 1968 ὑποβαλὼν τὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Χαράξεις κατασκευῶν εἰς τὴν θεμελίωσιν Ἑλληνικῶν οἰκοδομημάτων κατὰ τὴν ἀρχαϊκὴν καὶ κλασσικὴν ἐποχὴν» πραγματείαν. Εἰς τὴν ὑπὸ κρίσιν πραγματείαν, συντεταγμένην εἰς τὴν γερμανικὴν διευρύνει τὸ θέμα τῆς διδακτορικῆς διατριβῆς ἐξετάζων γενικώτερον τὰς κατὰ τὴν ἀρχαιότητα σχεδιάσεις οἰκοδομημάτων. Ὡς προμετωπίδα τῆς πραγματείας τοποθετεῖ ὁ συγγραφεὺς τὴν ῥῆσιν τοῦ Πλάτωνος (ἐν γερμανικῇ μεταφράσει): λάβωμεν δὲ ὡς ὅ,τι περ ἂν Ἑλληγες βαρβάρων παραλάβωσι, κάλλιον τοῦτο εἰς τέλος ἀπεργάζονται (Ἐπινομίς 987 e).

Διὰ τὰ Βαβυλωνιακὰ οἰκοδομήματα, τῆς ἐποχῆς 2000 ἐτῶν π. Χ. περίπου, ἀναφέρει ὁ συγγραφεὺς τὴν ὑπαρξίν σχεδιάσεων ἐπὶ πλίνθων, ἐν ᾧ διὰ τὰ Αἰγυπτιακὰ οἰκοδομήματα δὲν διεσώθησαν στοιχεῖα σχεδιάσεως αὐτῶν. Ὁ Wolf ὑποστηρίζει (Anm. 28) ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι περὶ τὸ 2660—2590 π. Χ. προσδιώριζον κατὰ τὰς σχεδιάσεις τῶν σημεία ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου διὰ τῆς γεωμετρίας τῶν συντεταγμένων. Φρονοῦμεν ὅτι ἡ ἀντίληψις αὕτη εἶναι ὑπερβολικὴ, ἀφοῦ ἡ γεωμετρία τῶν συντεταγμένων ἀνεκαλύφθη περὶ τὸ 1580 μ. Χ. Συνήθως ἀκούομεν, λέγει ὁ συγγραφεὺς, νὰ γίνεται λόγος περὶ «ὑπογραφῶν» οἰκοδομημάτων Ἑλληνικῶν. Ὁ ὄρος οὗτος σημαίνει σχεδιάσιν, ὡς εἰκάζεται ἐκ τῆς Πολιτείας τοῦ Πλάτωνος (504 d), ὅπου γράφεται: «καὶ αὐτῶν τούτων οὐχ' ὑπογραφὴν δεῖ ὡσπερ νῦν θεάσασθαι ἀλλὰ τὴν τελεωτάτην ἀπεργασίαν μὴ παριέναι». Εἰς ἐπίρρωσιν τῆς ἀντίληψεως αὐτῆς ἄς ἐπιτραπῆ νὰ προσθέσωμεν καὶ συναφῆ ῥῆσιν τοῦ Αἰσχύλου (Χοηφόροι 209): ἀπτέρναι τενόντων θ' ὑπογραφαὶ μετρούμεναι εἰς ταῦτ' συμβαίνουσι τοῖς ἔμοις στί-

βοις». Περισσότεροι πληροφοροί δια τὰς σχεδιάσεις Ἑλληνικῶν οἰκοδομημάτων περιέχονται ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίου ἀρχιτέκτονος Βιτρουβίου. Ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ ὄρου «παράδειγμα» νοεῖται ἐνίοτε ἡ σχεδίασις ἐνὸς οἰκοδομήματος. Ἀκολουθῶς ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρει τὰ ὑλικά, τὰ ὅποια ἐχρησιμοποιοῦν οἱ Ἕλληνες ἀρχιτέκτονες διὰ τὰς σχεδιάσεις, ὡς καὶ τὰ ὄργανα τῆς σχεδιάσεως.

Εἰς τὸν ἐπίλογον μνημονεύονται οἱ Σάμιοι ἀρχιτέκτονες Ῥοῖκος καὶ Θεόδωρος κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ὁποίων οἰκοδομοῦνται αἱ τρεῖς δίπτεροι ναοὶ (μὲ διπλᾶς σειρὰς κιόνων) εἰς τὴν Σάμον, τὴν Ἐφεσον καὶ τὰ Δίδυμα (κείμενα ὀλίγον νοτίως τῆς Μιλήτου). Ὁ συγγραφεὺς ὑποθέτει ὅτι ὁ Ῥοῖκος εἶχεν ἐπισκεφθῆ δι' ἐπιστημονικοῦς σκοποὺς τὴν παρὰ τὴν ἐκβολὴν ἐνὸς βραχίονος τοῦ Νεῖλου, οὐχὶ μακρὰν τῆς θαλάσσης κειμένην Αἰγυπτιακὴν πόλιν Ναύκρατιν. Ἡ ἐπίσκεψις αὕτη πιθανὸν νὰ ἔγινε, ὅχι ὅμως δι' ἐπιστημονικοῦς σκοποὺς, διότι ἡ Ναύκρατις ἦτο ἀποικία τῆς Μιλήτου καὶ δὲν εἶναι γνωστὸν ἂν εἶχε δημιουργήσει αὕτη πολιτισμὸν ἀνώτερον τῆς Μητροπόλεως (Pappe - Benseler, Griechische Eigennamen, Fr. Vieweg, Braunschweig, 1911, Nachdruck Graz 1959).

Τὰ σημειούμενα εἰς τὴν παραπομπὴν 294, ὅτι τὰ μαθηματικὰ τοῦ Θαλοῦ εἶναι διατυπώσεις Βαβυλωνιακῶν καὶ Αἰγυπτιακῶν μαθηματικῶν καὶ ὅτι ὁ Πυθαγόρας παρέλαβε τὸ Πυθαγόρειον θεώρημα ἐκ τῶν Βαβυλωνίων εἶναι ἀνακριβῆ. Διότι ὁ μὲν Θαλῆς ἀνεκάλυψε τὴν ἀπόδειξιν εἰς τὰ μαθηματικά, τὴν ὁποίαν οὐδεὶς ἄλλος λαὸς κατὰ τὴν ἀρχαιότητα διανοήθη, τὸ Πυθαγόρειον δὲ θεώρημα τὸ ἀνεκάλυψεν ὁ Πυθαγόρας. Ὁ H. Diels, τὸν ὁποῖον ἐπικαλεῖται ὁ συγγραφεὺς (Antike Technik S. 3 Anm. 3) ἀναφέρεται μόνον εἰς τὴν ἐκλειψὴν ἡλίου τῆς 28 Μαΐου 585 π. Χ. καὶ λέγει ὅτι ὁ Θαλῆς ἔμαθε τὴν περίοδον Σάρου, δυνάμει τῆς ὁποίας ἔκαμε τὴν πρόβλεψιν τῆς ἐκλείψεως, παρὰ τῶν Βαβυλωνίων, χωρὶς καμμίαν τεκμηρίωσιν τῆς ὑποθέσεως αὐτῆς. Ὁ μῦθος δὲ ὅτι οἱ Βαβυλώνιοι ἐγνώριζον τὸ Πυθαγόρειον θεώρημα ἔχει δημιουργηθῆ παρὰ τοῦ Μισέλληνος Αὐστροεβραίου ἱστορικοῦ τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης O. Neugebauer (Vorgriechische Mathematik I, Berlin 1935). Ὁ συγγ. οὗτος λέγει ἀκόμη ὅτι καὶ ἡ ἀνακάλυψις τῆς ἀποδείξεως εἰς τὰ Μαθηματικά δὲν ὀφείλεται εἰς τὸν Θαλῆν, διότι καὶ οἱ Βαβυλώνιοι εἶχον «ἐν εἶδος ἀποδείξεως»!! Ὁ ἴδιος προσθέτει ἀκόμη ὅτι καὶ τὴν ἐκλειψὴν ἡλίου ἐδιδάχθη ὁ Θαλῆς παρὰ τῶν Βαβυλωνίων. Πειστικὴν ἀναίρεσιν τῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ Neugebauer παρέχει ὁ L. Blanche «L' éclipse de Thalès et ses problèmes» ἐν Revue Philosophique 2, Avril - Juin 1968, Paris.

Ὁ συγγραφεὺς ἔχει ὑποστῆ τὴν ἐπίδρασιν μέρους σημαντικοῦ τῆς διεθνοῦς βιβλιογραφίας, καθ' ἣν τὰ πρῶτα στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ παρουσιάζονται εἰς τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον περὶ τὴν 4ην χιλιετίαν π. Χ., ἡ ὁποία βιβλιογραφία παρασιωπᾷ τὰ ἐν τῷ Τιμαίῳ τοῦ Πλάτωνος ἀναφερόμενα, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον μέγαν πολιτισμὸν περὶ τὸ ἔτος 10 χιλ. π. Χ. (Τίμαιος 23 b—25 a) καὶ ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι παρέλαβον τὸν πολιτισμὸν τῶν παρὰ τῶν Ἀθηναίων.

Ὁ Πετρονώτης εἶναι ἀπολύτως κάτοχος τοῦ διαπραγματευομένου θέματος. Αἱ λεπτομέρειαι πᾶς ὁποίας ἀναφέρει εἰς ἕκαστον κεφάλαιον δὲν στήριζονται ἀπλῶς εἰς τὴν συναφῆ βιβλιογραφίαν, ἀλλὰ εἶναι προϊόντα ἐμβριθοῦς σπουδῆς καὶ ἀποτελέσματα βαθυτάτης ἐπισκοπῆσεως τοῦ θέματος. Ἡ προσπάθεια αὐτοῦ δύναται νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς ἀξιόλογος συμβολὴ εἰς τὴν προαγωγὴν τοῦ ἐπιστημονικοῦ καὶ καλλιτεχνικοῦ πνεύματος ἐν Ἑλλάδι, ἀφαιρουμένης τῆς ἀνωτέρω σημειουμένης παραπομπῆς ὑπ' ἀριθ. 294.

ΕΥ. Σ. ΣΤΑΜΑΤΗΣ